

Lettland

Lettland är ett slättland, lite kuperat. Stora skogar, tre tusen sjöar, många floder och floddalar bidrar till landets sköna natur. Gaizina är det högsta berget, 312 meter högt.

Floden Gauja går i krokar från det innersta av Lettland. Nära Sigulda flyter den förbi en av Lettlands vackraste platser, Gauja nationalpark. Sandstensklippor, grottor och ett medeltida slott är något att njuta av.

Lettlands största flod är Daugava. Den är totalt över 100 mil lång. Innan den nått fram till landets gräns heter den Dvina i Ryssland och Vitryssland. I Lettlands huvudstad Riga står fiskare och fångar brax i Daugava, strax innan floden mynnar i Rigabukten.

Femtio mil sandstränder

Femtio mil sandstränder är Lettlands ansiktet utåt. Särskilt välbesökt är badorten Jurmala några mil från Riga. Under 1930-talet lockades tusentals svenska turister dit av annonser i dagspress: ”dynerna äro bevuxna med barrskog, i vilket ett stort antal hotell, pensionat och villor äro belägna”. Gyttejbaderna var sköna för spända muskler. Ett dygns helpension kostade då fyra kronor.

Nu renoveras hotell och pensionat. Sol-, havs- och gyttejbadarna strömmar hit igen, särskilt som vattnet i Rigabukten åter är badbart. Annonser på Internet talar om att priset för helpension idag ligger runt 400 kronor.

Riga är huvudstad i Lettland

Husen i Gamla stan i Riga lyser i allt klarare färger vartefter de renoveras. Medeltida kyrkor med höga torn är fortfarande högre än nybyggda bankpalats och kasinon.

De över 900 000 invånarna arbetar framförallt med handel och datorer. Men även i industrierna, som tillverkar bland annat telefoner, radio- och TV-apparater och minibussar.

Skogen ska vårdas

Runt 45 procent av Lettlands yta är täckt av skog. Tall, som trivs i den sandiga jorden är vanligast, men även gran och björk växer bra. Ek planteras på nytt. Skogen blir till timmer, pappersmassa och möbler. Mycket exporteras och ger god inkomst till landet. Sverige är den största importören av virke från Lettland.

Vattenfall

Floden Ventas bildar Europas bredaste vattenfall då vattnet rinner över en hylla av sandsten vid staden Kuldīga i västra Lettland. Foto: Pär Lindström

Vissa skogar fick utvecklas fritt under sovjettiden. Nu när privata markägare tar över är det viktigt att skogsbruket planeras väl så att den biologiska mångfalden bevaras. Biologisk mångfald innebär att många olika sorters växter och djur trivs på en viss plats.

I de ostörda sumpskogarna finns den svarta storken. Det är tillgången på våtmarker med grodor som gör att både den svarta och vita storken finns kvar i öst. Storken försvann från Skåne när våtmarkerna dikades ut. Men nu är både våtmarker, och därmed också grodor och stork på väg att återhämta sig i södra Sverige.

Nya skogsägare utbildas, och erfarenheter hämtas bland annat från Sverige. Också pappersmasse- och möbelfabriker i Lettland har de miljömedvetnas ögon på sig. Nu gäller det att hitta metoder för skogsbruk som både gillas av den blyga svarta storken och som ger skogsägaren inkomster.

Riga sett från floden Daugava

Riga, Visby och Tallinn är några av de städer som ingick i Hansans nätverk för handel. Hansans glansperiod varade från 1281 i ytterligare tvåhundra år. På 1600-talet var Riga Sveriges näst största stad.

Foto: Ola Jennersten

Kampen för frisk luft

Under 1980-talets frigörelsekamp hördes starka protester mot miljöförstörande fabriker som styrdes från Moskva. Framförallt ville många människor stoppa en pappersmassefabrik i Jurmala och ett vattenkraftverk i floden Daugava, nära Riga. "Frisk luft i Riga" fanns också bland parollerna.

Riga bär på färskta minnen av det sovjetiska förtrycket. I januari 1991 miste fem människor livet, när sovjetiska soldater försökte stoppa frihetskampen i huvudstaden.

Djupa sår

Historiens sår är långt ifrån läkta i Lettland. En levande källa till konflikt är att en tredjedel av invånarna sedan sovjettiden är ryssar. Endast drygt hälften är letter, och resten är vitryssar, ukrainare, polacker och litauer.

Alla invånare måste kunna lettiska för att bli fullvärdiga medborgare. Men minoriteterna tillgodoses också, genom att det finns särskilda skolor för både ryssar och vitryssar.

Språkfrågan har varit en het potatis för de åtta regeringar som har kommit och gått sedan frigörelsen 1991.

En klättrande groda

Lövgrödan är en unik liten groda som kan klättra i träd. Längst ut på tårna är den nämligen försedd med små sugkoppar. Lövgrödor är aktiva på natten då de kan klättra från blad till blad högt upp i träden.

Foto: Ola Jennersten

Smärtsam historia

Hamnstaden Liepaja berättar mycket av Lettlands historia. År 1941 ockuperade Hitlers trupper landet, och därmed även staden Liepaja. I Libau som den hette på tyska, satte massförintelsen av judar igång redan under den första sommaren. Tusentals judar dödades.

Stalin ockuperade landet år 1945, och Lettland blev en sovjetrepublik. Alla sorters människor förföljdes, avrättades eller fördes bort till Sibirien om de misstänktes för att vara oliktankande. Liknande deportationer var vanliga även i Estland och Litauen.

Miljöorganisationer får Sovjetunionen på fall

Den baltiska kedjan den 23 augusti 1989. Hand i hand bildade två miljoner människor den baltiska kedjan från Tallinn via Riga till Vilnius (lika långt som mellan Stockholm och Malmö).

Liepaja – sandstaden

Namnet Liepaja kommer från ordet liiv, som betyder sand. Den gamla benämningen på Lettland samt södra Estland var just Livland. Så hette det även under den svenska stormaktstiden.

Liepaja utvecklas som industristad vid kusten. Dit söker sig många unga från fattigare samhällen i regionen. Stålverket är stadens största arbetsgivare, men här finns också universitet och teknisk högskoleutbildning.

Svensk-lettiska band i krig

Precis som i Estland, talar man i Lettland ännu om ”den goda svensktiden” 1621 – 1710. Den var nog inte särskilt god, men bönderna behandlades något bättre av svenskarna än av den balttyska adeln.

När Gustav II Adolf grundade universitetet i Dorpat (Tartu) som då ingick i Livland, såg han till att även böndernas barn fick studera där.

Under andra världskriget flydde tusentals letter till Sverige i små fullastade båtar. Omkring 4 500 nådde målet, men många drunknade i Östersjöns vågor. Till Sverige tog de med sig sporten basket, som både de och esterna var duktiga i.

Svensk-lettiska band i fred

Ett exempel på samarbete är att skolklasser från Gustav Vasaskolan i Stockholm har täta kontakter med en skola i Jurmala. När svenska elever reste dit hösten 2001, trodde de att de skulle mötas av fattiga skolbarn utan böcker. Men en svensk kille sade efteråt: ”Jag blev förvånad över att de hade en mycket bättre datasal än vad vi har. Alla eleverna var uppkopplade och fick spela dataspel när de var klara med sina uppgifter.”

Sverige finns med i andra branscher också. Flera skogsbolag, tidningar och banker ägs tillsammans. Svenska folkrörelser försöker dela med sig av sina erfarenheter när letterna skapar sina egna demokratiska organisationer. Fängelsevård, barnomsorg, vatten- och avloppsrening är också några exempel på vad Sverige kan hjälpa till med.

Om Lettland

Till ytan är Lettland en sjundedel av Sveriges yta. Här bor ungefär 2,4 miljoner invånare, varav runt 950 000 i huvudstaden Riga.

Folk och religion: Drygt hälften av landets invånare är letter som oftast är protestanter, och ungefär en tredjedel är ryssar med rysk-ortodox tro.

Valuta: 1 lat (LVL). 1 lats är 13,5 SEK. En lärare tjänar ungefär 200 lats per månad. En Big Mac kostar 1,19 LVL.

Flagga: Vinröd och vit. Under medeltiden blev en lettisk ledare dödligt sårad. Han lades på ett vitt lakan, som färgades rött av hans blod.

Språk: Lettiska är ett baltiskt språk, som skrivs med latinska bokstäver.

Lettland är medlem i EU.

Vad är typiskt lettiskt?

Så många utländska trupper har trampat på den lettiska jorden. Letterna har förstas alltid månat om att ändå bevara sitt språk och sina traditioner. Vad är det då som är typiskt lettiskt? En lett kanske också svarar:

- Dainas, lettiska folkdikter som vi framför på sångfesterna.
- Den fula fisken nejonöga.
- Rulltårta med lingonsylt.
- Efternamn som Berzins, Liepins, Kalnins.

Lär dig lite lettiska:

hej – labdien
ja – ja
nej – ne tack
paldies – varsågod
ludzu vatten – udens

Arbetsuppgifter

1. **Hitta på kartan:** **Städer:** Riga, Jurmala, Liepaja. **Vat-**
ten: Rigabukten, Daugava. **Grannar:** Vilka länder?
2. Hur långt är det mellan Riga och din hemort?
3. Gör en tidsaxel och placera in viktiga händelser i Lettlands historia.
4. I Lettland bor nästan lika många ryssar som letter. Vad innebär det att tillhöra olika nationaliteter fast man bor i samma land? Hur tycker du att man skall lösa språkfrågan i Lettland?
5. Bor du i en kommun som har en vänort i Lettland? Se efter på kommunens hemsida eller kontakta kommunens ansvariga för internationella frågor.